

КОНЦЕПЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОЛОГІЇ У ДОСЛІДЖЕННІ БІБЛІОТЕК

Куц Ольга Володимирівна

завідувачка сектора інформаційно-аналітичної роботи інформаційно-бібліографічного відділу
Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету
м. Харків

Анотація. У статті роз'яснено поняття інформаційної екології. Надана характеристика різних концепцій інформаційної екології. Доведено, що екологічне мислення дозволяє розглянути проблеми розвитку бібліотек, їх ресурсів та сервісів у цифровому просторі.

Ключові слова: інформаційна екологія, технології, бібліотеки, цифровий простір, екологічне мислення.

Проблеми розвитку бібліотек у цифровому просторі, їх послуги з інформаційного обслуговування можна розглядати із використанням концепції інформаційної екології.

Термін «інформаційна екологія» означає розуміння інформації через вивчення світу як системи, як сукупності у її складності та з усіма її очевидними суперечностями. Зараз це актуально через технологічну еволюцію та глобалізацію. Екологія інформації використовується як інструмент розуміння складного соціального інформаційного ландшафту з конкуренцією та комунікацією у постійно мінливих умовах. Інформаційна екосистема – це система, що складається з людини, інформації, інформаційного середовища та інформаційних технологій.

Концепція інформаційної екології виникла з інформаційного менеджменту та досліджень інформаційної поведінки. Вона базується на складних взаємовідносинах між людьми та технологіями під час використання інформації у суспільстві та організаціях. Принципи екології використовуються для підкреслення взаємозалежності інформаційного середовища з усіма компонентами екосистеми [4].

На думку Davenport та Prusak, інформаційна екологія повинна допомогти в управлінні інформаційним середовищем. «Екологічний» підхід науковців до управління інформацією чітко визнає взаємозв'язок людських технологій. Інформаційна екологія «у центрі уваги ставить те, як люди створюють, розповсюджують, розуміють та використовують інформацію» [1, с. 5]. Інформаційна екологія – «наука про розуміння та управління цілими середовищами».

Інша концепція інформаційної екології Nardi та O'Day [5], заснована на взаємозв'язку між інформаційними технологіями та людьми при перетворенні інформації у знання. Вони поділяють ті самі думки, що й Davenport та Prusak

щодо впливу технологій на життя людей, але вони підходять до проблем з іншої дисциплінарної точки зору. Основна увага приділяється не технологіям, а людським практикам, в які вбудовані технології. Інформаційна екологія являє собою процедури, цілі, цінності громад, які підтримуються технологіями. Інформаційна екологія – це місця, де люди використовують інструменти та допомагають одне одному в інформаційній діяльності через соціальну комунікацію.

Nardi та O'Day стверджують, що системне мислення наводить нас на думки про нашу повсюдну причетність до технологій. Це піднімає ключові проблеми автономії, нейтралітету та зрозумілості технологій. Розгляд технологій як системи спонукає до масштабного взаємопов'язаного мислення. Питання про системи виходять за рамки конкретних об'єктів або інструментів, включаючи безліч різних відносин, в які вони залучені. Постають такі питання: Які соціальні наслідки нової технології? Як можна змінити систему? Хто за це відповідає? Чи можна це контролювати? Це правильні питання, але вони залишають відчуття локальності, місцевих відмінностей та локального впливу. Сила системного мислення полягає в його широкому обсязі, але якщо нам потрібні ефективні заходи, треба дуже добре розуміти технології, зокрема місцеві умови. Саме екологічна метафора звертає увагу на дослідження систем у місцевих умовах. За визначення Nardi та O'Day інформаційна екологія – це система людей технологій, практик та цінностей у місцевих умовах [5]. Цінності рідко обговорюються, але вони є головними для розуміння мотивації діяльності кожної окремої інформаційної екології. Якщо не ставити запитання на основі цінностей, то легко втратити багато часу та грошей на технологічні інновації, які не зовсім потрібні, оскільки виявляється їх несумісність з деякими основними принципами та мотиваціями у роботі. Легко зануритись

безпосередньо в дискусії про ноу-хау, проте розмови про цінності допомагають нам з різних точок зору розглядати будб-які інновації.

O'Day [7] пропонує чотири основні характеристики біологічної екології, на які варто звертати увагу при дослідженні бібліотек у контексті інформаційної екології. Кожна з них дає можливість по-новому подивитися на технології:

1. **Різноманітність.** Екологічні системи повні різних видів в різноманітних нішах. Інформаційна екологія дозволяє нам не зосереджуватися в одній чи двох ролях, одному чи двох інструментах. Будь-яка технологія використовується різними способами, і будь-яка людина взаємодіє з різними технологіями. Сучасне середовище, в якому використовуються мобільні технології, різноманітні нові цифрові пристрої, платформи та додатки глибоко змінили нашу екологію. Постають питання: Чия допомога потрібна, щоб бібліотеки працювали в цифровому просторі? Які нові способи застосування технологій у бібліотеці можна впровадити для кращого інформаційного обслуговування різних груп користувачів? Які нові учасники можуть брати участь у формуванні цифрового контенту бібліотеки та доступу до нього? Чи можемо ми надати нові засоби доступу до бібліотечних цифрових ресурсів окрім традиційних веб-сторінок?
2. **Місцевість.** Екологічна система обмежена. У біологічній екології ми можемо бачити, як види пристосовуються до свого місцевого середовища. В інформаційній екології важливо звертати увагу на те, як технології функціонують на місцевому рівні, спостерігаючи за взаємовідносинами між конкретними людьми, видами діяльності та цінностями. Постають питання: Як можна налаштувати цифрові ресурси бібліотеки для різних інформаційних екосистем, в яких вони використовуються? Як по-новому можна збирати та систематизувати різні цифрові ресурси, щоб задовольнити конкретні потреби та інтереси різних інформаційних екосистем?

3. **Ключові види.** В біологічній екології зустрічаються види, внесок яких настільки важливий для динаміки екології, що без них вона стала би нестабільною. В інформаційних екологічних системах теж є такі «види» – люди, які змушують працювати інструменти відповідно до місцевого середовища та налагоджують контакт між соціумом та технологіями. Дуже часто їх робота малопомітна для оточуючих. Саме бібліотекарі є гарним прикладом такого ключового виду. Постає питання: Які нові ролі можуть виконувати бібліотекарі у цифровому середовищі?

4. **Коеволюція.** Біологічні види еволюціонують одночасно із сусідніми видами. Зміни одного виду або навколишнього середовища можуть вплинути на інші види. Впровадження в інформаційну екосистему нової технології, імовірно, матиме ланцюгову реакцію у всьому навколишньому середовищі. Тож потрібно передбачати взаємні адаптації інструментів та соціальних практик. Постає питання: Як мережеве обслуговування бібліотек співіснує з традиційними послугами?

В останні роки обсяг досліджень інформаційної екології поступово збільшується [10]. Досліджуються Інтернет, цифрові бібліотеки, соціальні комунікації, інформаційна поведінка, інформаційна грамотність, мобільні технології тощо у контексті інформаційної екології [2, 3, 6, 8, 9, 11].

Отже, екологічне мислення може генерувати корисні запитання та ідеї для бібліотек у цифровому просторі. Концепція інформаційної екології не є новою методологією – це засіб звернути увагу, розвинути певне розуміння щодо технологій, їх значення та впливу. Зосереджуючись на технічних особливостях для прийняття рішень щодо технологій, можна пропустити деякі соціальні взаємозв'язки, які формують успішну практику. Ефективна адаптація бібліотек до цифрового середовища вимагає постійних продуманих діалогів між бібліотекарями, видавцями, розробниками програмного забезпечення та іншими учасниками кожної інформаційної екосистеми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Davenport T., Prusak L. *Information Ecology: Mastering the Information and Knowledge Environment*. New York. – 1997. – 258 p.
2. Finin T., Joshi A., Kolari P. [et al.]. The information ecology of social media and online communities // *AI Magazine*. – 2008. – Vol. 29, № 3. – P. 77–92.
3. García-Marco F. Libraries in the digital ecology: reflections and trends // *The Electronic Library*. – 2011. – № 1 (29). – P. 105–120.
4. Harris K. Information ecology // *International Journal of Information Management*. – 1989. – Vol. 9, №4. – P. 289–290.
5. Nardi B., O'Day V. *Information ecologies: Using technology with heart* // London. – 1999. – 217 p.
6. Norris T.B., Suomela T. Information in the ecosystem: Against the information ecosystem // *First Monday*. – 2017. – Vol. 22, №9. URL: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/6847/6530> (date of access 15.03.2021).
7. O'day V.L. Information ecologies // *Serials Librarian*. – 2000. – Vol. 38, №1–2. – P. 31–40.
8. Schmidt K.A., Dall S.R.X., Gils J.A. The ecology of information: An overview on the ecological significance of making informed decisions // *Oikos*. – 2010. – Vol. 119, №2. – P. 304–316.
9. Steinerova J. Ecological dimensions of information literacy // *Information Research*. – 2010. – Vol. 15, №1. – P. 1–10.
10. Wang X., Guo Y., Yang M. [et al.]. Information ecology research: past, present, and future // *Information Technology and Management*. – 2017. – Vol. 18, №1. – P. 27–39.
11. Wang X., Li J., Yang M [et al.]. An empirical study on the factors influencing mobile library usage in IoT era // *Library Hi Tech*. – 2018.